

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Tractatvs I. De essentia veritatis simplicis, siue termini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

sunt illarum propriæ: nam physica, metaphysica, & mathematica dignitatum suarum probationem à priori aliunde non mutantur, ad eamque seipsis sufficiunt, ut exploratum omnibus: reliquæ vero scientiæ inferiores, aut similiter institutæ sunt: aut certè à Physica, ac Mathematica probationem à priori suorum principiorum accipiunt: nulla ergo à logica: præsertim cum aliud sit, hanc extrinsecè dirigere ad alias scientias: aliud tales veritates continere, quæ sint causæ, & principia intrinseca eorum, quibus velut principiis etiam aliæ scientiæ vtuntur, ut cernere est v. g. in prudentia affectus nostros dirigente, & fide spem, & amorem accendente, & quavis demum cognitione ad amorem instantem: quin tamen propterea his euentis vna principia à priori per alia firmari contingat. Ad hæc, aliæ facultates non parant instrumenta, quibus Dialectica vsura sit, sed potius ea vtuntur, & posteriores sunt:

neque etiam alicuius earum obiectum collocatur accidentaria ratione sub obiecto Logicæ, quale illudcunque statuas: haud igitur finis gratia, haud etiam beneficio obiecti, aliæ facultates Logicæ strictim subalternantur.

At enim aliæ scientiæ improprie subalternantur Dialecticæ iuxta dicta citato tract. præcedenti: ab ea namque omnes iuuantur, eiusque regulis debent; quod inoffenso pede, & absque erroris lapsu procedant. Contrà etiam Dialectica subalternatur improprie aliis scientiis: quippe quæ ab eis mutuo iuuantur, potissimum vero à Metaphysica: hæc etenim aliqua eius principia à priori probat, siue, ut verius dicam, ei probationi rationes à priori subministrat: veluti cum duas contradictorias non posse esse simul veras, conuincitur à priori, per hoc quod impossibile est aliquid simul esse, & non esse; aut non posse esse simul falsas, quia quodlibet est, vel non est.

LIBER TERTIVS

DE VERITATE SIMPLICI, siue de Termino.

TRACTATVS I.

De essentia veritatis, siue termini.

CAPVT I.

Nonnulla præmittuntur ad definitionem termini.

INTEAQUAM ad varias termini definitiones deueniam, aliqua clara suppono, alia obscura, & dubiosa prius discutio: quod sic in definiendo termino liquide, & inoffensè procedam. Præmitto ergo primo: omne quod in propositione subiicitur, & prædicatur, in recto, & ut quod, eius terminum dici oportere: veluti in hac propositione, *homo est animal*, particula *homo*, & particula *animal*, termini sunt proculdubio: id quod & omnes fatentur, & exemplo termini physici apertè suadet: siquidem ubi extremum continui physici, eius terminus sit, extremum continui intentionalis, & enunciatiui, quale est subiectum, & prædicatum in recto, & ut quod v. g. *homo*, & *animal* in prædicta enunciatione, eius terminus nullo potest iure negari. Præmitto secundò, aduersus multos Recentiores, copulam propositionis, qualis est in eâ, quam nuper posuimus, vocula, *est*, aut, quod per eam significatur, strictè terminum propositionis dici posse, & debere. Pro quo hæc mihi rationes se se

offerunt. Medium syllogisticum, cuiusmodi est homo in hoc syllogismo, omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal: medium, inquam, syllogisticum non minus est terminus syllogisticus, quàm maius, & minus extremum, quorum alterum de altero in conclusione inferitur, ac prædicatur; qua de causa syllogismus tribus terminis constare dicitur: simili ergo ratione medium enunciationis, siue vnio non minus eius terminus dici debet, quàm extrema, quæ per illam copulantur: quæ enim disparitatis ratio inter vtrumque medium excogitari potest?

Dicet forsitan aliquis, medium syllogisticum esse terminum propterea quod non semel in syllogismo subiiciatur, aut prædicetur: ac per consequens extremi rationem sortiatur: nihil autem simile in copula enunciativa, aut propositionis medio cerni. Contra, quoniam aliud est esse terminum syllogisticum, aliud esse terminum propositionis, qua syllogismus constat: sicut aliud est esse medium syllogisticum, & esse medium alicuius propositionis, qua syllogismus constituitur; cum particula, *est*, sit medium cuiusvis propositionis superioris syllogismi, non tamen sit medium syllogisticum proprie, sumptum, sed potius homo. Quod ergo medium, vnus & alterius propositionis extremum sit, efficiet ut illarum terminus sit, inde tamen quod terminus syllogisticus sit, nequitiam sequetur: quemadmodum ergo medium syllogisticum simul eius terminus est, non quia in vna aut alia eius propositione seorsim sumpta directum extremum terminusque est, sed quia totius syllogismi medium est, & veluti nexus, quo eius extrema copulantur; ita similiter, medium enunciativum titulo solius medij terminus ac pars enunciationis erit, quantumlibet illud nec subiici, nec prædicari vltro fateamur. Quanquam & hoc diffidendum nobis esse, & vnio-

nem

nem enunciatiuam prædicari, inferius constabit.

Rursum terminus moralis & finis creaturæ rationalis, non tantum est aliud extremum increatum, Deus videlicet, verum etiam vnio intuitiua ipsius cum Deo, cum hæc eius beatitudo sit: igitur in propositione similiter, non tam vnum & aliud extremum, sed etiam eorum vnio terminus appellari debet: sicut enim à termino physico ad dialecticum communiter arguitur, ita eodem iure à morali ad eundem arguere licebit. Declaratur, id in quod intellectus & voluntas elicitæ inclinant, eorum terminus ac finis dici solet: igitur id in quod partes aliquæ innatè inclinant earum terminus est: omnes autem partes in vnionem inclinant, ac pronæ feruntur, eo quod in illa earum perfectio maximè sita sit: partes igitur extremæ propositionis in copulam inclinant, & ita hæc erit terminus extremorum, atque aded ipsius propositionis. Occurres verò hinc illud,olum fieri, vnionem propositionis, esse terminum moralem non verò dialecticum. Vana tamen obiectio, & quæ omnibus negotium exhibet: Namque similiter dici posset, subiectum & prædicatum vt quod, atque in recto non esse terminos logicos, sed physicos, eo quod extrema quædam sint: proinde omnibus dicendum est, terminum omnem, eo ipso quod ad propositionem spectet, terminum non esse non posse.

Præterea punctum continuatiuum à Philosophis dici solet terminus communis, in quo extrema continui vniantur: nihil inter eos hac locutione communius: quia iam olim vsus est B. Damascenus c. 33. dialecticæ: *Cōtinua quidem, quorum particula ad aliquem communem terminum copulantur*: Neque non etiam Cassiodorus in dialectica; *Quantitas aut discretæ est, & habet partes ab alterutro discretas, nec communicantes secundum aliquem communem terminum, velut numerus, & sermo qui profertur: aut continua est, & habet partes, quæ secundum aliquem terminum ad inuicem connectuntur, velut linea, superficies, corpus, locus, motus, tempus*. Pari ergo ratione copula enunciatiua dici poterit, terminus communis, in quo extrema enunciationis continuantur. Quod autem communis sit, non obest quominus propriè terminus sit, cum vnus idemque terminus propriè talis, pluribus tamen communis sit, vt videtur in Deo, qui rerum omnium creaturæ communis terminus ac finis est.

Deinde, id per quod duo extrema discernuntur, & separantur, ea terminat, quo pacto territoria contigua pro limite ac termino sibi vendicant, id quod vnum ab alio distinguit. Atque ita dixit Melanlib. cap. 4. *Ancona inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest*. Et quo pacto iuxta Augustinum cap. 10. de categor. punctum medium grammæ siue lineæ dicitur eius terminus communis, quoniam illius partes inuicem distinguit: ac linea iuxta eundem eodem modo se habet respectu epiphaniæ, siue superficiæ, & hæc respectu corporis: necnon simile quidpiam cernitur in tempore, & loco. At copula negatiua hoc ipso extrema diuidit, eorum igitur terminus dici debet. Quin etiam copula affirmatiua aliquatenus diuidit extrema sua, nam illa interiaccens, facit ne vnum alteri immediatum & contiguum sit, ac proinde alterutrum ab alio semouet. Dices tamen superioribus rationibus hoc solum concludi, vnionem esse terminum extremorum, in quem inclinant, aut in quo vniantur, vel etiam quodammodo diuiduntur, non vero propositionis adæquatè & totaliter sumptæ, quæ nec in seipsam veluti finem propriè incli-

R. P. Lyncei Philosophia. Tom. I.

nat, neque sibi vnitur, à seue ipsa diuiditur. Contrà, quia vt aliquid sit terminus propositionis, sufficit vt aliquas eius partes terminet, non vero singulas, alioqui subiectum & prædicatum, termini propositionis dici non possent, cum neutrum sui ipsius terminus, extremumve sit; quando igitur vnio propositionis, extremorum eius communis terminus est, vt argumenta facta conuincunt, hoc satis erit, vt totius propositionis terminus censeatur.

Vtius in his propositionibus, homo est albus, homo existit albus, idem diuersis terminis explicatur: at tota diuersitas se tenet ex parte vnionis, cum subiectum & prædicatum vtrobique eadem sint, vnio ergo terminus est. Nihil maiori inter omnes viurpatius: minor autem & consequentia per se ac sponte sua notæ. Item cum dicitur, homo est animal, de homine non tam prædicatur animal, quam animal esse: igitur copula est etiam prædicatum, ac proinde terminus: nemo enim quem hæcenus viderim, prædicatum stricte eiusmodi, ratione termini exercet. Ad hæc, terminus Syncategorematicus v.g. *aliquis*, est propriè terminus, quod excepto nostro Arriaga nemo dialecticorum hæcenus negauit; at solum in consortio alterius saltem mente subiecti, potest prædicari, vt infra in loco constabit: igitur vnio propriè terminus erit; si quidem, vt vidimus, in consortio alterius prædicatur. Mox; vt aliquid terminus sit, opus non est vt nihil extra illud in propositione reperiatur: aliàs, contrà omniū sententiam, in hac propositione, *homo albus est animal*, homo, & animal dūtaxat essent termini, non verò simul cum homine particula, *albus*, quandoquidem ei tum homo, tum animal eminent quantumvis igitur extra vnionem propositionis sint prædicatum vt quod, & eius subiectum, quibus hinc atque inde clauditur, id minime obstat, quo minus termini rationem obtineat.

Quid? quod suppositionem omnes dialectici affectionem termini supponunt: at vnio pro identitate extremorum supponit, vt vel aduersarij fatentur; ea igitur terminus erit; quippe quæ affectionem eius propriam fortitur. Quid secundo? quod vnionem propositionis eius formam plerique aduersariorum affirmant, non est igitur à dignitate termini releganda. Sicut enim potiores partes syllogismi sunt tres eius termini, si de partibus simplicibus sermo sit, non vero de integris propositionibus, ita similiter potiores ac digniores partes propositionis, erunt termini quibus constat: forma autem propositionis, sicut & cuiusvis alterius rei dignissima ac potissima pars est: ea ergo & consequenter vnio propositionis eius terminus erit, si, vt dixi, plures aduersariorum principiis suis stare non recusent.

Quid tertio? quod, cum omnis propositio nostra, modò saltem sit simplex qualitas, necesse sit, concedere terminos eius extrinsecos, imo præter hos difficile & arduum sit, alios quibus intrinsece constitutatur, admittere, vt sequenti tractatu liquebit: at vnio non minus terminus extrinsecus est propositionis quam subiectum & prædicatum: ergo. Minor probatur, quia si terminus cum extremo coincidit, in quo aduersarij maxime nituntur, vnio siue apprehensio respondens huic voculæ, *est*, stricte extremum est, quandoquidem est extra propositionem siue indiuisibilem enunciationem, quæ ab ea non minus quam ab apprehensione subiecti & prædicati incipit, in quo sita est extremi ratio atque natura.

Adice, quod terminus teste Aristotele 1. prior.

& Damasceno c. 48. dialecticæ, est id in quod resoluitur propositio: siue quod resolutionem ac definitionem propositionis terminat, eique subremanet; eandem termini definitionem amplectuntur omnes Aristotelici, illamque præter alios optime explicat P. Philippus Dutrius, initio suæ manu ductionis ad logicam. Atqui propositio in apprehensionem vnionis resoluitur, & hæc resoluta propositione citra dubium superesse, ac permanere potest: cur enim, sicut ante hoc iudicium, homo est animal, vtriusque identitatem apprehendo tantum, & non affirmo, ita etiam destructo eo iudicio, talem apprehensionem conferuare nequeam, non aliter atque apprehensionem hominis aut animalis? Nec video, quo iure P. Fonseca oppositum asseruerit. Insuper id quod est primum & vltimum in quouis genere, terminus dici solet; vt certo certius: ast apprehensio vnionis est prima mentis operatio à secunda, ac tertia distincta, non minus quam apprehensio extremorum; ergo sicut hæc est terminus, ita & illa. Quæ ratio confirmatur inde, quod tertia siue vltima mentis operatio siue conclusio dici debeat terminus argumentationis; tum quia eam concludit, siue terminat; tum etiam quia ita loquitur cum aliis multis Cicero l. i. ad Herennium his verbis; *conclusio est artificiosus terminus orationis*: similiter ergo prima mentis operatio cuiusmodi est simplex apprehensio vnionis huic voci, est, subiecta, dici debet terminus propositionis, nec non totius discursus. Denique hanc nostram de vnione sententiam tradit Cassiodorus in dialectica; his verbis; *terminos autem voco, verba, & nomina quibus propositio nectitur*. Vnio autem sola est verbum propositionis, eaque maxime proprie nedit, vnite: igitur iuxta hunc authorem est terminus, quamuis etiam nomina per eam deuincta termini rationem obtineant; Idipsum tenet Damascenus citato cap. 48. dialecticæ, inquit; *unaquaque autem propositio ex terminis componitur; unaquaque enim dictio, terminus propositionis est*. At quis neget verbum, est, siue copulam dictionem esse: erit igitur & terminus: Idem etiam sentiunt Boetius, Ioannes, Maior in summulis, & alij: &, quod caput est, Aristoteles nuper allegatus id insinuat. Ex Recentioribus in ea sententia est Compton. disp. i. introd. sect. 3.

10

Præmitto tertio, casus etiam obliquos strictè terminos esse: quoniam prædicatum propositionis eius terminus est propria ratione: ast hi casus prædicantur in obliquo: propositionem ergò propriè & strictè terminant. Minor probatur: nam in hac propositione, Philippus est rex Hispaniæ, non prædicatur de Philippo præcisè quod sit rex: igitur aliquid vltius: igitur ea particula, *Hispaniæ*. Secundo, quia casus obliquus est extremum propositionis, vt in iamiam posita visitur: ergo & terminus. Tertio, quia non tantum subiectum & prædicatum vt quod, verum etiam quidquid subijcitur & prædicatur vt quo, verè terminus est; alias apprehensio subiecti & prædicati obiectiui non foret terminus, cum solum vt quod subijciatur, aut prædicetur, sicut solum vt quo cognoscitur, eiusque obiectum sit, id cui subijci, prædicari & cognosci vt quod conueniunt. Quarto; in his propositionibus, Philippus est rex Hispaniæ, Philippus est rex Iberiæ, Philippus est rex Hesperiae, idem diuersis terminis explicatur; tota autem diuersitas ex parte solius obliqui casus sese habet: hic igitur termini rationem adipiscitur. Idem argumentis suaderi potest, aduerbia, coniunctiones, & alias eiusmodi particulas terminos esse.

Præmitto quarto, terminum propositionis alium esse extrinsecum, à quo propositio incipit, vel in quem definit, quin tamen constituatur, qualis est quæuis apprehensio simplex, iudicio præuia, aut ei superstes; alium intrinsecum, quo iudicium constat, tametsi indiuisibilis qualitas sit, vt sequenti tractatu enucleabitur. Sic elementum spirabile & aerium v. g. terminatur intrinsece per primam sui superficiem, partemve, aquæ incubantem; & per supremam, igni proximam & contiguam: eius vero termini extrinseci sunt elementa ignis & aquæ, quibus sursum deorsumque cingitur: præmitto quinto, vocem non significatiuam ex instituto, cuiusmodi est blitiri, proprie terminum esse, eo quod in hac propositione, blitiri est terminus, aliæ similis genij, subiectum sit; quam sententiam lib. 6. latius confirmare & explicare animus est. Præmitto vltimo, vt reliquæ propositionis partes strictè termini sint, subiectum tamen & prædicatum in recto strictissime terminos esse, ac multo magis quam vnionem: tum quia extrema continui pressius illud terminant, quam media vnio; tum etiam, quia Aristoteles 1. prior. id apertè insinuat, cui in vsu vocum ac terminorum maximè deferendum.

CAPVT II.

Aliquæ obiectiones aduersus doctrinam hætenus præmissam solvuntur.

Qvod præmissimus primo loco, vt est inter omnes constans, ita nullas aut certe nullius momenti difficultates patitur, Magis est dubiosum atque difficile, quod secundo loco præsupposuimus, eiusque contrarium, vt iam ante monitum, Hurta-
dus disp. i. sum. sect. 1. Ariaga ibidem, & alij recentiores certatim tument. Quorum primum & potissimum argumentum est hoc: terminus est extremum; terminus ergo propositionis, extremum propositionis; vnio autem non est extremum propositionis, cum sit eius medium, atque illius interiaceat extrema, subiectum videlicet & prædicatum: fieri ergo nequit, vt ea propositionis terminus sit. Secundum eorum argumentum ita habet; si vnio esset terminus, syllogismus non tribus sed quatuor terminis constare oporteret: nam in hoc syllogismo admodum regis Darij pertinente, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, sunt omnium confessione tres termini, scilicet animal, Petrus, & homo, quorum primus extremum maius, alter extremum minus; tertius vero medium appellatur; at iuxta nos particula, *est*, in super rationem termini sortitur; ergo præter tres terminos, quartum assignari oportet. Consequens autem est absurdum, & contra omnes dialecticos; præsertim verò Aristotelem, qui nusquam syllogismus nisi tribus terminis cohibuit.

Tertium argumentum esto: terminus est id in quod resoluitur propositio; at in vnionem non resoluitur; vnio igitur non est terminus. Minor suadetur; resolui propositionem in vnionem est resoluta propositione eaque destructa, vnionem tamen permanere: quo pacto vt dixit Ouidius, lib. 15. metamorph.

Resolutaque tellus

*In liquidas rarefcit aqua; ternuatus in auras,
Aerque humor abit; dempro quoq; pondere rursus,
In superos aer tenuissimus emicat ignes*

At

At resoluta, ac destructa propositione, nequit eius vnio manere ac superesse; quemadmodum resoluta ac destructo homine eius vnio non remanet, sed potius tenues euanescent in auras. Quartum argumentum sit ex Aristotele lib. I. prior. c. I. sic loquente; *terminum autem voco in quem resolutur propositio, ut predicatum, & id de quo predicatur*: sentit igitur terminum esse duntaxat id quod predicatur aut subiicitur: sed vnio nec est subiectum nec predicatum sed potius vtrumque media interiacet, estque veluti angulus, in quo ambo propositionis extrema neantur. Postremum argumentum sit huiusmodi: datur in propositione aliquod extremum quod non sit vnio, nempe in hac propositione, Petrus est homo, Petrus & homo; vti omnes in consensu habent; simili ergo modo admittendum est in propositione medium, quod nullatenus sit extremum, aut terminus; tale autem medium ecquid esse potest nisi vnio, quæ vocula est, respondet:

14 Hæc diuersa opinionis argumenta, quæ tametsi speciem aliquam veri præ se ferant, à vero tamen longe absunt. Ad primum respondeo, terminum quidem esse extremum propositionis; cæterum hoc nec nobis obesse, nec aduersariis prodesse: vltro enim fatemur, vnionem esse extremum propositionis; non quidem ordine compositionis; cum potius intersit extrema propositionem componentia, sed ordine resolutionis, eo quod propositio resoluitur in vnionem, & hæc illi superstes sit, vt superius, exposuimus; deinde si non ordine executionis, at ordine intentionis, cum ambæ propositionis partes vnionem intendunt, atque ad eius perfectionem veluti finem quandam & terminum innatè propendeant. Quod autem vnio sit medium propositionis, haud prohibet, ne prædictis modis aliisque multis, simul extremi rationem obtineat. Sic idemmet obiectum intentum propter se, est terminus ac finis: quod si eligatur propter aliud, ab alio homine vel ab eodem homine, non per eundem sed diuersum actum, simul erit medium.

15 Ad secundum argumentum respondeo, Aristotelem, & cæteros omnes tribus quidem terminis syllogismum cohibuisse: cæterum non de terminis partialibus sermonem eis fuisse; (ita enim non tres terminos sed ad minimum sex admisissent, cum trium propositionum nulla non postulet duos terminos partiales, sibi que proprios, & alteri in indiuiduo non communes) sed de terminis totalibus, totalitate tam actuali, quam potenciali siue vniuersali: hos autem tres duntaxat esse nihil prohibet, quantumcunque vnio sit terminus; haud enim terminus totalis est; sed solum partialis, vtpote quæ in consortio alterius extremi de subiecto prædicatur, vt infra ex Cassiodoro ostendam. Respondeo secundo, de termino strictissime sumpto, Aristoteli sermonem fuisse, quoties syllogismum tribus terminis coarctat; nobis autem de termino strictè sumpto, vbi vnionem præterea terminum esse statuimus.

16 Ad tertium argumentum dicendum est, in primis vt vnio terminus sit, satis superque esse, vt sit extremum propositionis, ordine solius intentionis, non autem ordine resolutionis, atque hoc solo totam argumenti vim euanescere. Deinde, verius esse resoluta propositione apprehensionem vnionis ei superesse; vt enim ab ea incipit propositio, cur in eam non desinat ac resoluitur? qua ratione à nihilo res creatæ incipiunt, in nihilum iterum redituræ. Quod autem attinet ad vnionem hominis, latum est eius ab vnione enuntiativa discrimen: etenim primò, vniq enuntiativa, siue apprehensio identitatis ex-

tremorum non est modus iudicii, quo aliquid affirmamus, nec apprehensionum subiecti & prædicati, quæ ad tale iudicium intrinsece aut extrinsece concurrunt, sed tantum est modus sui obiecti scilicet identitatis extremorum, propterea quod eam essentialiter repræsentet; & iuxta plures, intellectus, cui eam essentialiter inhaerere existimant: nihil mirum ergo, si separari possit à iudicio, illique superesse: at vnio humana est modus hominis, siue, quod eodem redit, duarum partium hominis: quocirca non potest ab illis à totove homine separari, eique subreptere. Rursus secundo; homo iuxta omnes componitur ex corpore, animo, & vnione; etiam si non omnes in identitate harum partium cum homine conueniant; quare homo nequit perire, nisi periculo alicuius partis, aut quasi partis earum trium quibus constituitur: cum ergo non pereat ratione materiæ, nec ratione formæ rationalis, quæ est vtriusque immortalitas & perpetuitas; reliquum est, vt solius vnionis iactura ac corruptione intereat: vnio ergo perit, pereunte homine, ac proinde hic in illam resoluitur: Hæc autem ratio non militat in propositione, quæ si sit simplex & non composita qualitas, vt modo saltem probabilius, haud componitur ex apprehensione vnionis; sin autem composita qualitas sit, perire quidem poterit, propterea quod pereat apprehensio subiecti, & prædicati, nec opus est, vt ea pereunte, hoc ipso periculum vllum subeat apprehensio vnionis: itaque hæc ei sub remanere, & illa in hanc resolui poterit.

17 Ad quartum argumentum dici debet, terminum quidem ex Aristotelis sententia necessario subiici aut prædicari: exinde tamen perperam colligi, quod vnio non sit terminus: ea namque prædicatur vt cap. præc. probatum manet, vtque perspicue docet Cassiodorus in dialectica his verbis; *nam saepe oratio de oratione prædicatur, hoc modo: Socrates cum Platone & discipulis, de philosophia ratione pertractat; hæc quippe oratio, quæ est Socrates cum Platone & discipulis, subiecta est, illa verò quæ est de philosophia ratione pertractat, prædicatur*. Rursus aliquando nomen subiectum est, oratio prædicatum, hoc modo: *Socrates de ratione philosophia pertractat: hic enim Socrates solus subiectus est: oratio verò, quam dicimus de philosophia ratione pertractat, prædicatur*. Hactenus ille; vnde sic argumentor, oratio illa, de philosophia ratione pertractat, iuxta Cassiodorum prædicatur: sed continet vnionem, quæ in verbo, pertractat, proculdubio delitescit: pertractat enim perinde valet, ac est pertractans: vnio igitur, est, non potest prædicari. Respondeo secundo, Aristotelem citato illo lib. I. prior. cap. I. post obiecta nobis verba, protinus addere *vel appposito, vel separato esse, vel non esse*; quasi non solum prædicatum & subiectum nomen (de cuius solius subiectione, ac prædicatione ibi est fortassis loquutus) sed etiam esse, aut non esse, siue copulam affirmatiuam aut negatiuam esse terminum asserat. Quocirca eo loci definit terminum, per hoc solum quod sit, id in quod resoluitur propositio: statim autem subiungit exempli gratia subiectum, prædicatum, neque non copulam: hanc ergo non minus quam illa terminum esse existimat.

18 Ad postremum argumentum dicendum est; principio in homine esse aliquam formam, quæ non sit vnio videlicet animam, & tamen è contrario nullam esse in eo vnionem, quæ non sit forma saltem moralis: tametsi ergò aliquod extremum propositionis non sit vnio, tamen è conuerso, non sequetur aliquam eius vnionem, siue medium non esse extremum. Deinde ratio disparitatis vtriusque manifesta

nifesta est : nam subiectum , & prædicatum , cum separari queant , concepto nimirum homine sine animali , aut retrorsum , vnione à se distincta indigent atque adeo medium siue vnio esse non possunt : contra verò medium propositionis , siue vnio , quantumlibet talis sit , resolutionem propositionis , eiusque innatam propensionem terminare potest : vnde simul terminus & extremum non esse nequit : haud ergo dari potest in propositione medium , quod non sit extremum , esto è diuerso se res habeat.

19

Quod præmissimus tertio loco , quibusdam etiam est difficultatibus obnoxium. Obiicies igitur primò , casus obliques non prædicari , nec subiici , sed adhærere subiecto & prædicato directo : cum enim dicitur v. g. Paulus est inimicus Petri , haud dicitur de Paulo , quod sit Petrus vt constat , nec etiam quod sit Petri , cum nec iure amicitiae , nec seruitutis , aut generationis , aliove vllo ad eum fortassis pertineat. Cæterum dicendum est , eiusmodi casus prædicari non in recto , at in obliquo , tum propter dicta superioris cap. tum etiam propter ea quæ nuper adduximus ex Cassiodoro , qui iterum iterumque alserit , & probat orationem aliquando prædicari , & non qualemcunque , sed eam quæ casu aliquo obliquo consistet. Ratio autem contraria nullius est momenti : nihil enim interest , quod in allata propositione , de Paulo non dicatur , quod sit Petrus , hoc namque est Petrum de eo non prædicari in recto , quod vltro fatemur , neutiquam verò , non prædicari in obliquo , quod solum negamus. Rursus non dici de Paulo , quod sit Petri absolutè , sed inimicū Petri , potius nobis fauet : esse enim inimicū Petri est hunc in obliquo prædicari ; at verò eum esse Petri absolutè , est esse vel seruū , vel amicū , vel filium Petri , aliove nomine ei deuinctum , quod ita an secus sit , nostra nihil refert.

20

Obiicies secundo , casum aliquem , hoc ipso quod obliquus sit , nequire esse terminum propositionis ; obliquitatem enim omnem cuius terminus repugnare : quo pacto circulus , quia nihil habet non obliquum , nihil non circumflexum , atque arcuatum , consequenter etiam nullam habet partem , quæ eius terminus sit aut principium finisve : eadem ratione eius etiam motus quo in orbem , obliquo semper tramite , circumagitur , omni termino caret , omnique principio aut fine , vbi incipiat desinere : vtrumque breuiter attigit , & alterum ex altero intulit Seneca lib. 5. de benef. cap. 8. *In orbe ac pila nihil est imum , nihil summum , nihil extremum , nihil primū , quia motu ordo mutatur , & quæ sequebantur præcedunt , & quæ occidebant oriuntur : omnia quomodocumque inveniunt , in idem reuertuntur.* Huc etiam spectat , quod ait Pierius in Hieroglyph. lib. 39. figuram circularem esse symbolum æternitatis , propterea quod in ea nullum terminum , nullum principium aut finem inuenire sit.

21

Respondeo in primis , circulum quantumvis obliquum vndique & orbiculatim quaqua versus flexum , nihilominus esse terminum planitieci , quam intra se continet , ac volumine suo circumscribit : quidni ergo casus alij præter nominatiuum , quantumlibet obliqui , propositionis termini sint : Rursus falsum est , circulum neutiquam includere terminum vllum , eoque constitui : illius enim partes diuisibiles habent aliquem terminum indiuisibilem , & communem in quo vniuntur , aliàs non coalitæ : tandem casus obliqui tales dicuntur improprie & analogice , cum tamen , si proprie loquamur , non plus habeant obliquitatis quam nominandi casus , qui vulgo rectus appellatur : vtriusque autem appella-

tionis , vt dixi metaphoricæ & alienæ , ea ratio est : quoniam vt virga v. g. prius recta inflexione & mutatione sui obliquatur , ita nominandi casus cæteris omnibus ordine naturæ prior , postmodum inflectitur , ac multis variatur modis , atque adeò per quandam analogiam & metaphoram tales inflexiones & variationes subsequutæ , casus obliqui vocantur , cum tamen reuera nulla eis insit obliquitas , nulla cum partibus circuli communio magis quam nominandi casui : quare sicut hic , ita etiam illi rationem termini poterunt obtinere. Cætera quæ præmissi difficultates habent alibi soluendas : quocirca eis in præsentiarum superfedeo.

CAPVT III.

Terminus multifariam definitur.

IN primis terminum strictè sumptum ita definio. Terminus est simplex conceptus. Quæ definitio conuenit termino extrinseco , qui propositionem non constituit , sed ad eam disponit ; & termino intrinseco , qui simplex conceptus est præcisiue , non negatiue : in hac enim propositione , homo est animal , esto simplex qualitas sit , tamen conceptus hominis à conceptu animalis præscindi potest , & vt sic alteruter simplex est , tametsi positiue & reipsa compositus sit , vtpote à tota propositione indistinctus. Rursus competit vnioni , & aliis particulis , quas terminos supra probauimus. Demum conuenit termino mentali , quo intellectus concipit , obiectiuo qui ab intellectu concipitur , necnon termino vocali ac scripto , qui intellectus siue conceptiuæ facultatis partus quidam sunt , adeoque conceptus simplices dici possunt.

22

Verum enim obiicies primò , aduersus prædictam definitionem : mera apprehensio rei est terminus , vti que mentalis : & tamen non est simplex conceptus sed compositus ex pluribus gradibus intensiōis. Secundo : iudicium , si simplex qualitas sit , est simplex conceptus , & tamen non est terminus , sed potius terminis constat. Tertio , Deus & Angelus , sicut discursu & propositionibus aliqua inuicem componentibus aut diuidentibus , ita terminis carent : aut conceptus Angelici , simplices , & diuini , simplicissimi sunt , quod ab vtriusque perfectione proficiscitur. Quarto , bruta simpliciter obiecta apprehendunt , & concipiunt : & tamen omnium consensu terminis carent. Quintò , hic terminus complexus , homo albus , est verè terminus : & tamen non est simplex conceptus , cum simplicitas complexionis repugnet. Sextò , terminus æquiuocus proprie terminus est : sed non est simplex conceptus , sed potius conceptu ac significatione multiplex ac diuersus : æquiuoca enim iuxta Aristotelem & omnes , sunt quorum nomen est commune , & ratio significata per nomen omnino diuersa : & quidem , sicut iudicium , etiam si ex parte actus , sit simplex qualitas , nihilominus non dicitur absolutè simplex conceptus nec termini definitionem participat , quoniam non est simplex ex parte obiecti quod concipit , & significat , sed potius multiplex ac tale , quod plura inter se diuidit aut componit : ita similiter terminus æquiuocus , quantumlibet ex parte nominis sit vnus , dici tamen non poterit simplex conceptus , quæ est multiplicitas ac diuersitas rei quæ significat & representat. Septimò , terminus constat seu componitur ex genere , & differentia : hoc enim est illum definiri : est igitur

23

igitur compositus, adeoque non simplex conceptus. Octauo, terminus vocalis v. g. homo, constat voce & significatione arbitraria, quæ potuit ei abesse: Ergo, &c. Denique terminus vocalis & scriptus, non dicuntur conceptus, sed potius conceptuum nostrorum signa & notæ: ergo nec dicendi sunt simplices conceptus, cum tamen in terminis eos numerari nemo non fateatur.

24 Ad primum argumentum respondeo; meram rei apprehensionem esse conceptum simplicem ex parte obiecti, in quod simpliciter & non componendo aut diuidendo tendit: secus vero ex parte subiecti, in eo si gradatim, siue acuatim, & non simpliciter suscipitur, vt communiter dici consuevit: Vel breuius; apprehensio, est conceptus simplex obiectiue, non fortassis subiectiue aut intensiue; Ad terminum autem requiri ut vt obiectiue simplex sit. Ad secundum eodem modo respondeo, iudicium esse simplicem conceptum, nō ex parte obiecti, quod potius instar plurium cognoscit, atque in quod componendo & diuidendo fertur, ed ex parte subiecti, siue intellectus, in quo sine multiplicitate partium forsitan recipitur: hoc tamen ad rationem termini parum interest. Ad tertium aio; conceptus Angelicos & diuinos simplices esse, etiam ex parte obiecti, quod formaliter non componunt aut diuidunt, ceterum eminenter componere ac diuidere siue perfectionem compositionis & diuisionis ubi latet imperfectionibus habere: quis enim neget, eos iudiciis nostris eminerere? quo circa termini non sunt cum de horum ratione sit, vt nec formaliter nec eminenter obiectum suum componant aut diuidant, a que in hoc sita sit eorum simplicitas. Ad quartum dico, belluas mente carere, quantumuis obiecta simpliciter apprehendant; vnde earum conceptus amenes sunt, non vero mentales formaliter aut denominatiue, siue quod perinde est, mediare vel immediate: alterutra autem mentalitas harum ad rationem termini requiritur. Aut paulo aliter; cum definimus terminum esse simplicem conceptum, subaudi quoque, humanum eum esse: quo tam hoc argumentum, quam præcedens, omni difficultate vacabunt.

25 Ad quintum dicendum est, simplicitatem modo à nobis sumi pro vt solam compositionem aut diuisionem iudicij propriam excludit: terminus autem complexus quantumuis talis, more iudicij non componit nec diuidit, vnde simplicitatem termini obtinet. Quæ etiam solutio sextum, septimum, & octauum argumentum eneruat: haud enim terminus æquiuocus quantumuis ex parte obiecti multiplex; haud terminus in communi, vt vt ex genere & differentia coalescens, & per vtrumque definitus; haud denique terminus vocalis v. g. homo, etiam si ex voce & significatione arbitraria constans, propterea ad instar iudicij obiecta sua diuidunt aut componunt. Ad postremum dicendum est voces & scripta, etiam si sint signa conceptuum internorum, esse nihilominus conceptus externos; nec solum vocari conceptus à scholasticis nostris, sed etiam ab antiquis illis latinæ linguæ proceribus, apud quos concipere verba iuramenti, est præire & dictare alicui, verba externa, quibus sit iuraturus; & concipere vadimonium est similiter eius formulam alteri dictare, & coram illo exterius proferre.

26 Quod si propter vltimum argumentum alicui videatur difficilis nostra definitio, facile erit cum Boëtio superius allegato, & Damasceno c. 48 dial. ita eam refingere: terminus est dictio simplex: Ratio enim dictionis, in voces proprie conuenit; cum per eas proprie loquamur, siue dicamus; actibus etiam

intellectus proprie congruit; cum intellectus quoque sibi dicat, & loquatur; qua ratione Pater æternus intelligendo dicit, loquitur, verbumque producit. At enim aduersus hanc secundam definitionem noua quædam difficultas emergit: nam terminus obiectiuus, est verè terminus, cum proprie sit subiectum, ac prædicatum; quis si quidem neget prolata hac propositio: homo est animal, hominem, qui est à parte rei, esse id quod animali subiicitur, & contra animal quod est in rebus, esse id quod de homine prædicatur? atqui terminus obiectiuus non est dictio, sed res quam dicimus, nec dictio est terminus obiectiuus, siue res obiecta, & cognita, sed potius ipse actus dicendi: perperam ergo terminus per dictionem simplicem finitur. Quæ difficultas etiam aduersus priorem termini stricti definitionem procedit: conceptus etenim non est res quæ concipitur, sed ipsemet actus concipiendi: terminus autem obiectiuus, est res quæ concipitur; haud igitur est conceptus, seu simplex siue alius, cum tamen rationem termini obtineat.

27 Ceterum huius argumenti facilis est responsio: nam dictio non solum est actus dicendi, sed etiam id quod dicitur; sicut visio non tantum significat actum videndi, sed non raro etiam id quod à nobis videtur: Atque ita vsurpatur Ezechiel. 1. 1. *Aperi sunt celi, & vidi visiones.* Isai 6. 9. *Videte visionem, & nolite cognoscere.* Ioel. 2. 28. *Iuvenes vestri visiones videbunt.* Rursus tametsi conceptus multoties significet actum concipiendi, nihilominus meritò poni solet pro ipsa re, quæ à nobis concipitur: haud aliter, ac vius interdum est videndi actus, interdum quoque id ipsum quod videtur: atque ita sumitur à Virgilio lib. 3. *Aeneid.*

Nymphas venerabar agrestes.

Graduumque patrem, geritici qui præsidet aruis,

Rite secundarent visus, omenque leuarent.

28 Explicato termino strictè sumpto terminum strictissimum, quem Aristoteles in syllogismo triplicem asseruit, in hunc modum definio. Terminus est extremum propositionis in recto. Extremum propositionis, est genus, quo cum termino strictè sumpto conuenit: in recto est differentia, qua ab eo fecernitur. Obiicies primò aduersus hanc definitionem, huius propositionis, v. g. homo est albus, primam ac postremam syllabam aut litteram esse eius extrema, cum tamen eius termini non sint; quo enim pacto tales esse queant, quin subiecti aut prædicati rationem obtineant? Oppones secundò, ex ea definitione fieri, syllogismum constare sex terminis strictissimis, cum sex extrema directa, triplici propositione includat. Argues tertio, huius propositionis complexæ, Petrus est currens, & Paulus est sedens, extrema esse, duas propositiones per coniunctionem, &, copulatas, quæ tamen eius non sunt termini: item participium illud; currens non esse extremum eius propositionis complexæ, sed potius in illa interiacere, nihilominus illius terminum strictissimum esse. Denique quartò insurges: aliquando non nomen sed duntaxat verbum in propositione, de alio prædicatur aut alteri subiicitur: cuius habes paradigma apud Ouid. 4. *trist.* 3.

Fleque meos casus: est quadam flere voluptas.

Expletur lachrymis, egeriturque dolor

At subiectum ac prædicatum principale propositionis, est eius terminus strictissimus: verbum igitur aliquoties est terminus strictissimus propositionis; cum tamen non sit in recto casus: haud enim declinatur per casus, sed potius per tempora coniugatur; frustra ergo particula illa,

29

illa, in *recto*, termini definitionem ingreditur.

Ad primum respondeo; prior ac posterior syllaba illius propositionis, sunt eius extrema, quatenus ad illancitatem permanentem aut successiuam spectat, ac materialiter sumitur: scriptio enim & oratio vocalis, syllabis constans, quantitas quædam permanens ac successiuæ est; cæterum non sunt extrema eius propositionis, formaliter, & prout enunciatio est, in qua ita sumpta illud solum est extremum quod ad extrema mentalia & obiectiua, subiectum videlicet & prædicatum, instar signi refertur, quod non syllabæ aut litteræ, sed integræ dictioni conuenit. Quid? quod littera aut syllaba propositionis rectum esse nequeant. Ad secundum respondeo; syllogismus constat sex terminis strictissimis numero distinctis tatum verò tribus specie distinctis, propter id quod singula extrema in eo repetuntur, & replicantur: huius autem contrarium ex nostra definitione non colligitur. Ad tertium dicendum est, eas propositiones simplices, Petrus est currens, Paulus est sedens, esse extrema vnionis copulatiuæ, non vero vnionis enunciativæ, cum neutra de altera prædicetur; solius vero posterioris vnionis extrema terminos esse definiuimus. Adijce, quod neutra earum propositionum, in *recto* ponatur. Porro illud participium, *currēs*, non est extremum propositionis complexæ immediatè loquēdo, secus vero mediatè, cum sit extremum directum propositionis simplicis, ex qua simul cum alia resultat eaquæ complexa dicitur. Ad postremum dicendum est, verbum, quoties de alio prædicatur, aut alteri subiicitur, esse æquiuacenter in *recto*, eo nimirum quod vim nominis obtineat; quo nihil inter Grammaticos familiarius.

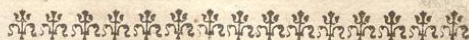
30

Ex dictis colligitur primo, definitionem Soti cap. 5. lect. vnica, quam Thomistæ communiter amplectuntur, reiiciendam esse, videlicet terminus est *signum propositionis categoricæ constitutum*. Primo; quia voci non significatiuæ, qualis est blitiri, non conuenit, vt etiam aduersarij fatentur; & merito, quoniam ea sola vox dici solet signum absolutè, quæ ex hominum instituto aliquid repræsentat: at blitiri esse terminum l. 6. ostendimus. Secundo; quia eiusmodi definitio non conuenit termino, quo propositio non categorica, & absoluta, sed potius hypothetica, vel conditionalis constituitur. Tertio; quia terminus extrinsecus, siue apprehensio simplex propositioni præuia, non potest eam constituere, cum sit simplex qualitas: & tamen est terminus. Denique, sicut propositio definitur sine respectu ad discursum, cur etiam definiri nequeat terminus, nullo habito respectu ad propositionem, etiamsi ita aliquando sumi possit, vt eius definitio propositionem respiciat, sicut ex secunda eius definitione à nobis tradita liquefcit.

31

Colligitur secundo; definitionem Villalpandi lib. 1. cap. 1. scilicet, terminus est *signum probabile in propositione*, eadem ratione reiiciendam esse. Colligitur tertio definitionem illam cuius meminit P. Hurt. disp. 1. summ. sect. 2. §. 6. terminus est *vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*, similiter refutandam esse; tum propter dicta, tum quia in terminos mentales non conuenit, sicut nec in eos quibus propositio, non simplex sed complexa constituitur. Colligitur vltimo, terminum perperam à nonnullis definiri propriè, & quidditatiuè hunc in modum; terminus est *id in quod resoluitur propositio, tanquam subiectum & prædicatum*: Primo, quia per genus valde remotum quale est, *id*, ita definitur, haud aliter, ac si ita ho-

minem defines, homo est ens rationale: nulla autem definitio propria & legitima tradi potest nisi per genus proximum; aliàs tam bona esset superior hominis definitio, ac hæc, homo est animal rationale. Secundo, quia talis definitio ad inferiores species termini, nempe terminum à quo, & terminum ad quem, subiectumve ac prædicatum descendit, non secus ac si quis definiret, animal: est viuens rationale, vel irrationale: ita vero descendere non est propriè definire, sed definitionem cum diuisione confundere. Tertio, quoniam in termino prior est compositio qua propositionem constituit, quam resolutio qua eam non constituit, sicut vniuersum habitus prior est rationis ordine, quam priuatio, & hæc per illum cognoscitur, & explicatur, v.g. tenebræ, per lucem: ea igitur definitio non per conceptum primarium; sed per secundarium traditur, ac proinde quidditatiua nequit esse. Quamuis autem Aristoteles, lib. 1. prior. cap. 1. totam eius definitionis doctrinam tradat, sed non totam vult esse definitionem termini, sed solam priorem eius partem, scilicet, id, in quod resoluitur propositio, & ne hanc esse quidditatiuam & primariam eius definitionem contendit, sed secundariam quandam & perfunctoriam explicationem: cætera vero adhibet exempli, aut diuisionis gratia.

TRACTATVS II.

De speciebus veritatis simplicis, siue termini.

CAPVT I.

Diuisio termini in subiectum, & prædicatum.

PRIMA termini diuisio impræsentiarum nobis explicanda, sit in terminum à quo, & ad quem, siue subiectum, & prædicatum: est enim subiectum veluti basis, & fundamentum, à quo in constructione propositionis incipimus; vt ex eius ethymo perspicuum est: prædicatum autem veluti culmen, & fastigium, ad quod ascendimus. Porro circa hanc diuisionem illud potissimè disputari potest, & solet, an aut quatenus subiectum, & prædicatum distinguantur inuicem? Iuniores aliqui nullam inter vtrumque distinctionem agnoscunt; aut enim inquirunt, sermo est de subiecto & prædicato obiectiuis; & hæc non distingui constat, ex hac propositione, homo est homo, vbi homo non est alius à semetipso, cum tamen obiecto tenus ipse solus subiecti, & prædicati rationem obtineat: aut potius sermo est de subiecto, & prædicato mentalibus; & hæc etiam indistincta non esse nequeunt, cum propositio mentis sit simplex qualitas, ac proinde distinctionem partium, quarum alia sit subiectum, alia prædicatum, excludat.

Verum distinctio aliqua subiecti à prædicato, siue termini à quo propositionis ab eius termino ad quem, nisi splendide fallor, certa est, atque manifestata. Primo, quoniam ambo diuersa connotata respiciunt, videlicet terminos physicos materiamvè, & formam quarum subiectioni, & informationi physica eorum subiectio & informatio intentiona-

lis